

ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ: СТАН ТА ГОЛОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Я. А. ГРАБЕК, викладач-стажист

Уманський національний університет садівництва

В статті досліджується стан переробної промисловості України. Встановлено, що наразі вона переживає спад виробництва. Стверджується, що головними причинами кризи є: низький рівень внутрішнього попиту; низька частка продукції українських переробних підприємств на світовому ринку переважно через невідповідність міжнародним санітарно-гігієнічним вимогам; скорочення або недостатні обсяги виробництва сільськогосподарської сировини; російська військова агресія.

Ключові слова: переробна промисловість, додана вартість, ланцюг вартості, спад, внутрішній попит, світовий ринок, якість, сировина, російська агресія

Постановка проблеми. Спроможність продукувати додану вартість є ключовою характеристикою суспільного виробництва, його спрямованістю на задоволення зростаючих суспільних потреб. Враховуючи, що задоволення людських потреб у їжі є однією із базових або первинних, виробництво сільськогосподарської продовольчої сировини, її промислова переробка та виготовлення харчових напівфабрикатів і готової до споживання їжі, є стратегічним сектором національної економіки. А виробництво доданої вартості в ньому – умовою соціально-економічної стабільності країни. Проте, наразі недостатні обсяги виробництва доданої вартості в аграрному секторі економіки є однією із ключових проблем, що гальмують його стійкий розвиток та негативно впливають на функціонування національного продовольчого ринку.

Вирішальну роль у формуванні внутрішнього ланцюга вартості, який є безальтернативною умовою максимізації доданої вартості в аграрному секторі економіки України, відіграє переробна промисловість. Саме на етапі промислової переробки сільськогосподарської сировини та виготовлення готової продукції, завершується формування лівової частки доданої вартості аграрного сектору економіки. Саме торгівля напівфабрикатами та готовою до споживання продукцією на зовнішньому ринку максимізує національний дохід та забезпечує покращення умов торгівлі. Враховуючи, що експорт агропродовольчої продукції наразі забезпечує майже половину валютної виручки, повноцінний розвиток переробної промисловості України є важливою умовою стійкості національної економіки в період воєнного стану та її відновлення в післявоєнний період.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стан та перспективи розвитку харчової промисловості України є популярним об'єктом досліджень вітчизняних

науковців. Серед останніх робіт на дану тематику слід відмітити дослідження Власюк В. С. [1], Захарчука О. В. [2], Коваленко О. В. і Яценко Л. О. [3], Римар О. Г. і Мазуркевич І. О. [4], Маркової С. В. [5], Палвашової Г. І. і Седікової І. О. [6] та ін. Не зважаючи на значну розробку даної тематики, багато питань потребують додаткових досліджень. Зокрема, це проблеми ефективності державної промислової політики, підвищення ємності внутрішнього продовольчого ринку, достатнє забезпечення переробних підприємств сільськогосподарською сировиною внутрішнього походження, інтеграція в процес промислового виробництва сучасних систем менеджменту якості та багато інших.

Методика досліджень. Методологічною та теоретичною основами дослідження є економічна теорія, наукові розробки закордонних та вітчизняних вчених із проблем розвитку підприємств харчової промисловості тощо. У процесі дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний, емпіричний, рядів динаміки, середніх величин та ін.

Результати досліджень. В українській промисловості, в тому числі у переробній, спостерігається криза (табл. 1).

Табл. 1. Виробництво продукції промисловими підприємствами України*

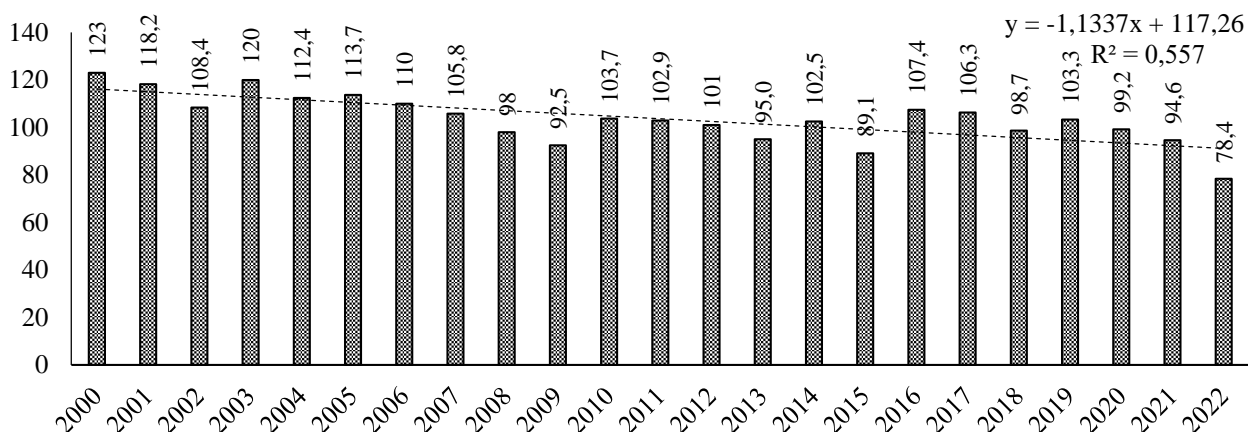
Галузь виробництва	В середньому за період, роки				Середньорічний темп зміни за 2000–2022 рр., %	Базисний індекс
	2000–2005	2006–2011	2012–2017	2018–2022		
Уся промисловість	110,9	100,6	96,1	91,2	99,8	0,96
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	115,8	102,0	100,0	94,4	103,2	2,04

*Примітка: розраховано автором за даними [7]

За період 2000–2022 р. виробництво промислової продукції України скоротилося на 4 %. Середньорічний темп скорочення – 0,2 %. Не зважаючи на позитивні загальні показники динаміки виробництва в переробній промисловості, тут має місце цілком очевидний спад виробництва. За період 2000–2022 рр. обсяг виробництва продукції в даному сегменті зріс більш, ніж удвічі, із середньорічним темпом приросту +3,2 %. Однак, такий приріст був сформований в 2000–2007 роках, коли обсяги випуску продукції в кожному звітному році були вищими, ніж у попередньому.

Проте, якщо відобразити динаміку обсягів промислового виробництва в переробному секторі в графічному вигляді, то можна чітко побачити, що

прирости виробництва в кожному наступному році поступалися попередньому (рис. 1).

Рис. 1. Вирівнювання динамічного ряду «виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, % до попереднього року»*

Примітка: *побудовано автором за даними [7]

Це сформувало стійку спадну динаміку – $r = 0,746$. Починаючи з 2008 р., коли розпочалася економічна криза, спровокована глобальною фінансовою кризою, українська переробна промисловість увійшла в період високої турбулентності – періоди падіння виробництва змінювалися його зростання. Саме глибоке падіння (-21,6 %) мало місце в 2022 р. у зв'язку із відновленням широкомасштабного військового вторгнення росії.

У переробній промисловості України спостерігається спад виробництва на тлі високого рівня невизначеності (табл. 2). Ринок слабопрогнозований. На це вказує нестійкість тенденцій у виробництві окремих видів продукції переробної промисловості. Відносно стійким є лише скорочення виробництва борошномельно-круп'яних продуктів, крохмалів та крохмальних продуктів, чаю та кави, виноградних вин, тютюнових виробів.

Головними причинами негативної тенденції у виробництві продовольчих товарів вітчизняними промисловими підприємствами є:

1) низький рівень внутрішнього попиту. Значна частина українських домогосподарств є малозабезпеченими. В умовах російсько-української війни ця проблема особливо загострилася. Наразі кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні досягає 4,9 млн. осіб. З них 3,6 млн. – особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни. З них – 2,5 млн. осіб, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домівок (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території). У 2022 році понад 2,3 млн. внутрішньо переміщених осіб отримали допомогу на проживання, на виплату якої з держбюджету було виділено 52,8 млрд. гривень. У 2023 році понад 2,5 млн. внутрішньо переміщених осіб отримали допомогу на проживання, на виплату якої з держбюджету було виділено 73,3 млрд. грн. [8].

Табл. 2. Показники виробництва продукції підприємствами переробної промисловості в розрізі галузей в 2000-2022рр, % до попереднього року*

Галузь виробництва	Середньорічний темп зміни, %	Базисний індекс	Тенденція та її стійкість
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	102,0	1,37	↓, не стійка ($r = 0,308$)
Перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків	100,9	1,15	↓, не стійка ($r = 0,277$)
Перероблення та консервування фруктів і овочів	98,0	0,73	↓, не стійка ($r = 0,315$)
Виробництво олії та тваринних жирів	103,0	1,61	↓, не стійка ($r = 0,429$)
Виробництво молочних продуктів	96,8	0,59	↓, не стійка ($r = 0,33$)
Виробництво борошномельно-круп'яних продуктів, крохмалів та крохмальних продуктів	98,4	0,78	↓, середня ($r = 0,562$)
Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	95,3	0,46	↓, не стійка ($r = 0,411$)
Виробництво цукру	95,4	0,50	↑, не стійка ($r = 0,045$)
Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів	97,0	0,62	↓, не стійка ($r = 0,219$)
Виробництво чаю та кави	103,2	1,67	↓, середня ($r = 0,671$)
Виробництво прянощів і приправ	96,4	0,55	↓, не стійка ($r = 0,45$)
Дистиляція, ректифікація та змішування спиртних напоїв	95,4	0,47	↓, не стійка ($r = 0,312$)
Виробництво виноградних вин	93,7	0,36	↓, середня ($r = 0,565$)
Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод	99,3	0,89	↑, не стійка ($r = 0,088$)
Виробництво тютюнових виробів	91,2	0,23	↓, середня ($r = 0,651$)

*Примітка: розраховано автором за даними [7]

На тлі війни в країні різко зросла кількість незаможних громадян, які економлять на своїх споживчих витратах, в тому числі і продовольчих;

2) на відміну від сільськогосподарської, українська промислова продовольча продукція, за рідкісним виключенням, слабо представлена на світовому ринку. Переважно через значні труднощі із доступом до ритейлу на ринках високорозвинутих країн та невідповідність міжнародним санітарно-гігієнічним вимогам. Насамперед, це стосується тваринницької групи промислових товарів;

3) скорочення або недостатні обсяги виробництва сільськогосподарської сировини – молока, ягід, плодів і винограду тощо. В аналізованому періоді лише у 4 галузях спостерігалось зростання обсягів випуску продукції:

– обсяги виробництва м'яса та м'ясних продуктів зросли на 37 %;

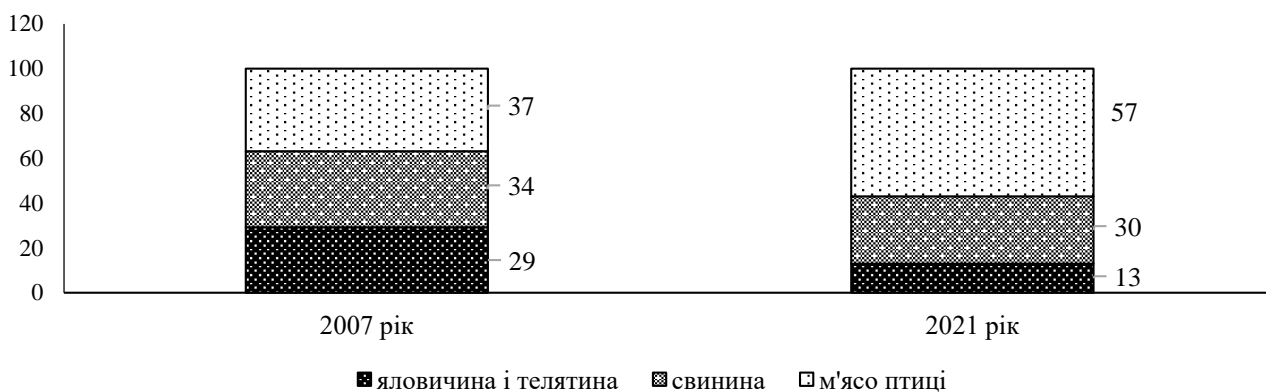
– у виробництві консервів з риби, ракоподібних та молюсків. Обсяги виробництва зросли на 15 %. Це відбулося за рахунок збільшення імпорту відповідної сировини, оскільки власними ресурсами аквакультури Україна забезпечена лише на 20 % від потреби;

– у виробництві олії та жирів. Обсяги виробництва зросли на 61 %. Враховуючи скорочення поголів'я великої рогатої худоби та свиней, мова йде виключно про збільшення виробництва рослинних олій. Насамперед, соняшникової;

у виробництві чаю та кави. Обсяги виробництва зросли на 67 %. Дана галузь переробної промисловості повністю залежить від імпортного постачання сировини, оскільки в Україні чай і кава не вирощуються;

4) російська військова агресія. Багато уцілілих підприємств переробної промисловості перебувають на тимчасово окупованих територіях. Вони не працюють на українську економіку. Також не функціонують вітчизняні переробні підприємства, що перебувають в зоні бойових дій та на прилеглих територіях. В результаті повітряних ударів, пошкоджено або зруйновано частину підприємств переробної промисловості, що знаходяться в тилу.

До 2021 року включно виробництва м'яса та м'ясопродуктів переробними підприємствами України було відносно стійким. Проте, в 2022 р. у зв'язку із відновленням російсько-української війни виробництво скоротилося на 11 % за рік. Ще однією проблемою м'ясопереробної галузі є зміна структури сировини із надмірним креном в бік м'яса птиці (рис. 2).

Рис. 2. Структура виробництва м'яса за видами в 2007 і 2021рр., %*

Примітка: *побудовано автором за даними [9]

Це негативно позначається на обсягах виробництва окремих видів м'ясопродуктів якість яких напряму залежить від наявності у їх складі свинини, яловичини і телятини. Крім російської військової агресії, найбільшим стримуючим фактором виробництва продукції м'ясопереробної галузі є обмеженість ринків збуту.

Внутрішній ринок має низьку ємність – 2191 тис. т в 2021 р. У відносно мирний період середнє споживання м'яса та м'ясопродуктів було стабільно низьким – 52–54 кг на 1 особу за рік [9]. Невисокий фонд споживання продовжує зменшуватися через стійке скорочення чисельності постійного населення України.

Альтернативою внутрішньому ринку міг би стати зовнішній. Насамперед, ринок ЄС. Однак, доступ української м'ясної продукції на нього сильно обмежений – розміри безмитних квот по основних видах м'яса не перевищують 10 % від обсягів внутрішнього виробництва, а все що надходить поза квотами обкладається, по суті, заборонними митами. В даному контексті найперспективнішим сегментом м'ясопереробної промисловості України є переробка продукції птахівництва та, відповідно, експорт в ЄС м'яса птиці. Найбільшим попитом в країнах ЄС користується куряче філе з грудинки. Фактично квота у розмірі 70 тис. т заповнюється саме цією продукцією. Додаткова квота в обсязі 20 тис. т українськими виробниками майже не використовується оскільки – це заморожена продукція, що не користується попитом на ринку ЄС.

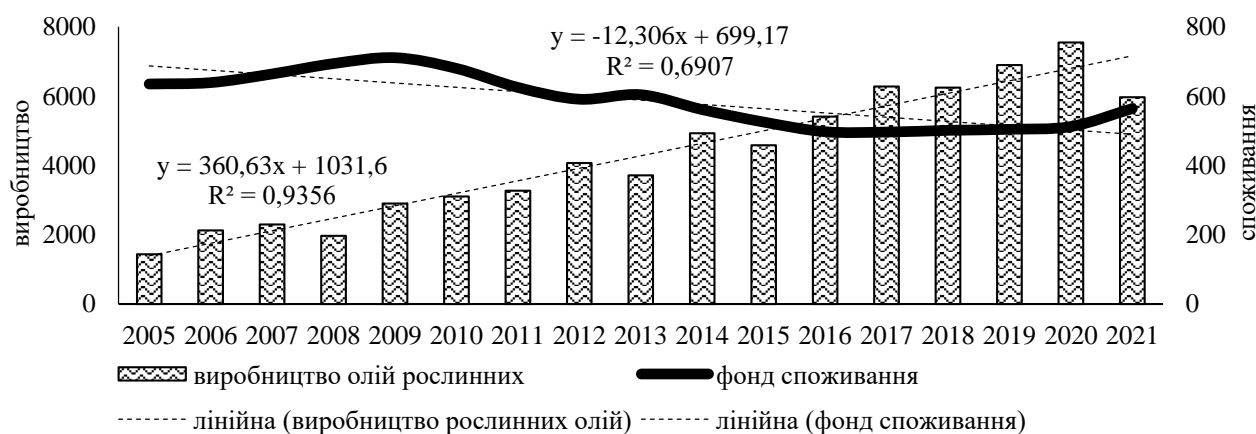
Мають місце нерівні умови доступу ринків м'ясної продукції України та ЄС в рамках ПВЗВТ – європейські виробники мають кращі умови, ніж їх українські візаві. Наприклад, ставка імпортного мита на європейську яловичину становить 0 %, свинину поза тарифною квотою – 12 %, м'ясо птиці – 0 %, поза тарифною квотою – 12 % і т. д. [10].

В 2023 році змінився рейтинг ключових країн-імпортерів м'яса українських виробників, оскільки з нього зникли африканські країни. Нідерланди очолювали топ-10 у період 2017–2019 років і в 2022 році повернули собі лідерство. Більше 29 % вітчизняного експорту м'ясної продукції в 2023 році експортували в цю країну, що принесло 262 млн. дол. [11]. Разом з тим, сальдо торгівлі України з ЄС м'ясом та їстівними субпродуктами в 2021р. було негативним – 6 млн. дол., скоротившись порівняно із попереднім роком у 3,5 рази. Необхідно сказати, що результати українсько-європейської торгівлі м'ясом є мінливими. Наприклад, в 2019 р. сальдо такої торгівлі було на користь України – +51,3 млн. дол. У зв'язку із проблемами по просуванню української зернової продукції на зовнішній ринок, можна очікувати збільшення її використання на внутрішньому ринку. Насамперед, в якості кормів в тваринництві. Що сприятиме насиченню внутрішнього ринку м'ясною продукцією вітчизняного виробництва та збільшенню потенціалу її експорту на зовнішній ринок, в тому числі і європейський. З точки зору нагальної потреби формування й розвитку ланцюга вартості в аграрному секторі економіки України – це позитивне очікування.

Серед усіх галузей переробної промисловості України, поза сумнівом, найбільш успішною є олійно-жирова. Головна причина цього – саме в олійно-продуктовому підкомплексі вітчизняного АПК вдалося сформувати замкнутий технологічний цикл виробництва та переробки насіння соняшника, або те, що ми називаємо внутрішнім ланцюгом вартості.

Майбутній успіх галузі був закладений ще в 1999 р. – у жовтні 1999 року Кабінет Міністрів України запровадив 23 % мито на експорт насіння соняшнику. В 2001 році воно було знижене до 17 %. Не зважаючи на гостру критику з боку зернотрейдерських компаній, які втрачали можливість наживатися на експорті сировини – насінні соняшнику, звинуваченні українського уряду у відході від ринкових принципів, це дало позитивний ефект – з року в рік усе більша кількість вітчизняного насіння соняшнику спрямовувалася на переробку на вітчизняні промислові підприємства. А на експорт йшла не сировини, а готова продукція. Що суттєво покращувало умови торгівлі в даному сегменті виробництва.

В нашій країні обсяги виробництва рослинних олій в середньому у 7,3 рази більші, ніж споживання. Тому, одним із найважливіших драйверів стрімкого зростання виробництва у вітчизняній олійно-жировій галузі є стабільно-зростаючий глобальний попит на соняшникову олію. Він забезпечує стійкі темпи збільшення випуску продукції – $r = 0,967$ (рис. 3).

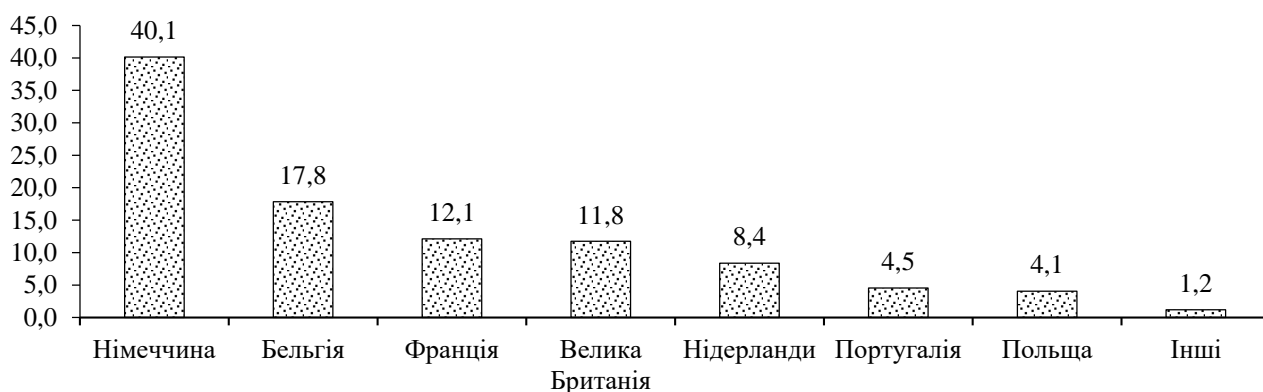
Рис. 3. Вирівнювання динамічних рядів «виробництво олій рослинних» та «фонд споживання олій рослинних», тис. тонн*

Примітка: * побудовано автором за даними [9]

Рекордно високих обсягів виробництва вдалося досягти в 2020 р. – 7549 тис. т. Україна спеціалізується на виробництві та експорті саме соняшnikової олії – в 2021 р. її частка у структурі експорту рослинних олій склала 89,5 % [12]. На європейські країни припадає третина українського експорту соняшnikової олії.

Діаметрально протилежна ситуація у виробництві та переробці насіння ріпаку. Наприклад, в 2021 р. із 2939 тис. т виробленої продукції [9], експортовано 2671 тис. т [12], або 90,9 %. Головним покупцем українського ріпаку є Європа – в 2021 р. на її частку припало 76 % експорту в натуральному вираженні (рис. 4),

в тому числі: країни ЄС – 67 %, Велика Британія – 9 % [12]. Європейці закупають ріпак для переробки на харчові цілі та виробництво біодизелю.

Рис. 4. Частка окремих країн в європейському імпорті українського насіння ріпаку в 2021р., %*

Примітка: * побудовано автором за даними [12]

Негатив експорту ріпакової сировини полягає в наступному:

1) має місце розрив ланцюга створення доданої вартості – виробництво кінцевої продукції, що містить гранично високу частку доданої вартості (ріпакова олія, біодизель тощо) винесено за межі національної економіки. Наслідки – недоотриманий дохід, не створені робочі місця, не сплачені податки до державного бюджету;

2) імпорт нафтопродуктів належить до категорії критичного – і українська економіка, і Збройні сили України повністю залежать від імпорту нафтопродуктів, що загрожує національній безпеці. І при цьому країна не розвиває власного біодизельного виробництва, а збуває стратегічно цінну сировину на експорт.

Використати експортне мито на насіння ріпаку в якості інструменту стимулювання внутрішньої переробки, як у випадку із насінням соняшнику, не видається можливим. Адже згідно із досягнутими домовленостями після вступу в СОТ, Україна зобов'язалася зменшити експортне мито на насіння олійних культур із 17 до 10 % впродовж наступних шести років – з 2008 до 2014 рр. [13]. Для стимулювання внутрішньої переробки насіння ріпаку необхідно застосовувати інші важелі – податкові, кредитні тощо.

Прикладом успішної участі української економіки у формування глобальних ланцюгів вартості є така галузь харчової промисловості, як виробництво чаю та кави. В аналізованому періоді воно зросло на 67 % . Успіх полягає в тому, що наша економіка, не володіючи сировинною базою у виробництві чаю та кави, зуміла налагодити імпорт значно дешевшої, ніж готова продукція, сировини, і організувати на своїй території виробництво кінцевої продукції. Акумуляуючи в себе більшу частину доданої вартості.

Висновки. Не зважаючи на позитивні загальні показники динаміки виробництва в переробній промисловості, тут має місце спад - за період 2000-2022 рр. обсяг виробництва продукції зріс більш, ніж удвічі, із середньорічним темпом приросту +3,2 %. Однак, такий приріст був сформований в 2000–2007

роках, коли обсяги випуску продукції в кожному звітному році були вищими, ніж у попередньому. Наразі у переробній промисловості України спостерігається спад виробництва на тлі високого рівня невизначеності. Головними причинами спаду є:

- низький рівень внутрішнього попиту;
- низька частка продукції українських переробних підприємств на світовому ринку переважно через труднощі із доступом до рітейлу на ринках високорозвинутих країн та невідповідність міжнародним санітарно-гігієнічним вимогам;
- скорочення або недостатні обсяги виробництва сільськогосподарської сировини – молока, ягід, плодів і винограду тощо;
- російська військова агресія.

В аналізованому періоді лише у 4 галузях харчової промисловості спостерігалось зростання обсягів випуску продукції: 1) у виробництві м'яса та м'ясних продуктів; 2) у виробництві консервів з риби, ракоподібних та молюсків; 3) у виробництві олії та жирів; 4) у виробництві чаю та кави.

Найбільшим стримуючим фактором виробництва продукції м'ясо- та молокопереробної галузі є обмеженість ринків збуту.

Література:

1. Власюк В. С. Новітній індустріальний розвиток як політика отримання і контролю вигідних ланцюгів доданої вартості. *Вебінар «Міжнародна співпраця та інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості»* (1 червня 2020 р.). Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=06gpYH6Yj84>.
2. Захарчук О. В. Розвиток експорту агропродовольчої продукції в Україні. *Економіка АПК*. 2021. № 1. С. 28–33. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101028>.
3. Коваленко О. В., Яценко Л. О. Ефективність інноваційної діяльності харчової промисловості в системі цілей сталого розвитку країни. *Економіка АПК*. 2021. № 5. С. 46–56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202105046>.
4. Римар О. Г., Мазуркевич І. О. Проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України. *Економіка та держава*. 2021. № 3. С. 66–70. DOI: 10.32702/23066806.2021.3.66.
5. Маркова С. В. Життєзабезпечення як основа розвитку підприємств харчової промисловості. *Держава та регіони*. 2021. Серія: Економіка та підприємництво. № 3. С. 134–139. <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-3-21>.
6. Палвашова Г. І, Седікова І. О. Ретроспектива розвитку харчової промисловості: від минулого до майбутнього. *Food Industry Economics*. 2023. Т. 15. Вип. 4. С. 23–30. <https://doi.org/10.15673/fie.v15i4.2796>.
7. Індеси промислової продукції за видами діяльності. Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm_ric/prm_ric_u/arh_ipv_u.html.
8. Міністерство соціальної політики України. *Внутрішньо переміщені особи*. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.
9. Статистичний збірник «Сільське господарство України». Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf.

10. Представництво України при Європейському Союзі. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. 15.04.2021, 19:20. Режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/centr-pidtrimki-eksporteriv/torgovelni-rezhimi/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>.

11. Україна наростила експорт м'яса до ЄС, але отримала менше грошей. *AgroPolit*. 26.02.2024, 08:30. Режим доступу: <https://agropolit.com/news/27707-ukrayina-narostila-eksport-myasa-do-yes-ale-otrimala-menshe-groshey>.

12. Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу. Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/e_iovt/arh_iovt2022.htm.

13. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» №250-VI від 10.04.2008. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2008. №23. С. 213. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17#Text>.

References:

1. Vlasiuk, V. (2020). The latest industrial development as a policy of obtaining and controlling profitable chains of added value. *Webinar «International cooperation and integration in global value added chains»*. [in Ukrainian].

2. Zakharchuk, O. V. (2021). Development of agri-food products export in Ukraine. *Ekonomika APK*, no. 1, pp. 28–33. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101028>. [in Ukrainian].

3. Kovalenko, O. V., Yashchenko, L. O. (2021). The effectiveness of innovative activities of the food industry in the system of sustainable development goals of the country. *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 46–56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202105046>. [in Ukrainian].

4. Rymar, O., Mazurkevych, I. (2021). Problems and prospects of development of food industry of Ukraine. *Economy and the state*, no. 3, pp. 66–70. DOI: 10.32702/2306 6806.2021.3.66. [in Ukrainian]

5. Markova, S. (2021). Life support as a basis for the development of enterprises in the food industry. *State and regions. Series: Economy and entrepreneurship*, no. 3, pp. 134–139. <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-3-21>. [in Ukrainian].

6. Palvashova, H., Sedikova, I. (2023). Retrospective of the food industry development: from the past to the future. *Food Industry Economics*, no. 15(4), pp. 23–30. <https://doi.org/10.15673/fie.v15i4.2796>. [in Ukrainian].

7. State Statistics Service of Ukraine (2024). *Indices for industrial output, by types of activity*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm_ric/prm_ric_u/arh_ipv_u.html. [in Ukrainian].

8. Ministry of Social Policy of Ukraine (2024). *Internally displaced persons*. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>. [in Ukrainian].

9. State Statistics Service of Ukraine (2024). *Statistical Publication «Agriculture of Ukraine»*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf. [in Ukrainian].

10. Mission of Ukraine to the European Union (2021). *Free trade zone between Ukraine and the EU*. Retrieved from <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/centr-pidtrimki-eksporteriv/torgovelni-rezhimi/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>. [in Ukrainian].

11. AgroPolit (2024). Ukraine increased meat exports to the EU, but received less money. Retrieved from <https://agropolit.com/news/27707-ukrayina-narostila-eksport-myasa-do-yes-ale-otrimala-menshe-groshey>. [in Ukrainian].

12. State Statistics Service of Ukraine (2024). Foreign trade of certain types of goods by countries of the world. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/e_iovt/arh_iovt2022.htm. [in Ukrainian].

13. Law of Ukraine No. 250-VI «On the ratification of the Protocol on the accession of Ukraine to the World Trade Organization» (2008). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 23, pp. 213. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17#Text>. [in Ukrainian].

Annotation

Grabek Ya.

Processing industry of Ukraine: state and main factors of influence

The processing industry plays a decisive role in the formation of the internal value chain, which is the only way to maximize value added in the agrarian sector of Ukraine's economy. It is at the stage of industrial processing of agricultural raw materials and manufacturing of finished products that the lion's share of the agrarian sector's added value is completed. It is the trade in semi-finished and ready-to-eat products on the foreign market that maximizes national income and improves the terms of trade. Given that exports of agrarian products currently account for almost half of Ukraine's foreign exchange earnings, the full development of Ukraine's processing industry is an important condition for the sustainability of the national economy during martial law and its recovery in the postwar period.

Despite the positive overall production dynamics in the processing industry, there has been a decline in this sector, with output more than doubling in 2000–2022, with an average annual growth rate of +3.2 %. However, such an increase was generated in 2000–2007, when the output in each reporting year was higher than in the previous one. Ukraine's processing industry is currently experiencing a decline in production amid high levels of uncertainty. The main reasons for the decline are:

- low level of domestic demand;*
- low share of Ukrainian processing companies' products on the world market, mainly due to difficulties in accessing retail markets in highly developed countries and non-compliance with international sanitary and hygienic requirements;*
- reduced or insufficient production of agricultural raw materials such as milk, berries, fruits and grapes, etc.;*
- russian military aggression.*

In the analyzed period, only 4 food industry sectors showed an increase in output: 1) production of meat and meat products; 2) production of canned fish, crustaceans and shellfish; 3) production of oils and fats; and 4) production of tea and coffee.

The biggest constraint on the production of meat and dairy products is the limited sales markets.

Key words: *processing industry, added value, value chain, recession, domestic demand, global market, quality, raw materials, russian aggression*